

CARYL FÉREY

ZULU

DETEKTIVNÍ ROMÁN HOST

„Máš strach, chlapečku...? Řekni, máš strach?“

Ali neodpovídal – zalykal se nenávistí.

„Vidíš, kam to vede, Zulu malej? Vidíš to?!“

Ne, neviděl nic. Popadli ho za vlasy, dovlekli na zahradu ke stromu a přinutili, aby se díval. Ali zarytě mlčel, hlavu svěšenou mezi rameny. Slova obra v masce se mu zahryzávala do šíje. Nechtěl zvednout oči. Ani křičet. Slyšel praskání pochodní. Muž mu sevřel vlasy v mozolnaté ruce.

„Vidíš, Zulu malej?“

Na větvi žakarandy se houpalo tělo, bezvládný hadr. Hrud se matně leskla v měsíčním světle, tvář však Ali nepoznával: ten muž pověšený za nohy, ten krvavý úsměv nad ním, to nebyl jeho otec. Ne, to nebyl on.

Ne docela.

Už ne doopravdy.

*Ozvalo se další prásknutí sjambocku.**

Přišli sem rabovat, všechno to byly „Zelené lusky“, členové jednotek, jež měly v černošských čtvrtích zachovávat pořádek, černoši najímaní radnicemi, které si zase kupovali lidé u moci,

* Těžký bič často používaný jihoafrickou policií.

váleční baroni a další. Odpůrcům bojkotů uřezávali uši: Ali je chtěl prosit o slitování, říct jim, že to k ničemu nevede, že dělají chybu, ale jen zalapal do prázdna. Obr ho ještě nepustil: „Koukej se, maličkej. Jen se koukej!“

Jeho dech páchl pivem a bídou bantustanu.* A znovu práskl bičem, dvakrát, prudké rány trhaly otcovo maso, ale muž visící na stromě už nereagoval. Ztratil příliš mnoho krve. Všude po těle se mu odchlipovala kůže. Byl k nepoznání. Rozervaná skutečnost. Ali jako ve stavu beztíže hleděl na druhý konec oblohy: to nebyl jeho otec... Ne.

Zkroutili mu hlavu jako ve svěráku a pak jím mrštili tvář k zemi. Ali dopadl na vysušenou trávu. Muže kolem sebe nepoznával, obři měli přes obličej punčochy a masky, viděl jen vztek, který prosakoval z pohledů, a žíly naběhlé jako řeky krve. Skryl hlavu do dlaní, aby tomu unikl, schoulil se, stočil do klubíčka jako embryo v plodové vodě... Kousek od něj byl Andy, viditelně mu ubývaly síly. Na sobě měl ještě červené šortky, ve kterých spával, celé nasáklé močí, kolena se mu klepala. Ruce mu svázali za záda a na krk nasadili pneumatiku. Obři do něj strkali, plivali mu do tváře, navzájem si nadávali; šlo o to, kdo najde to správné slovo, kdo ten masakr ospravedlní nejlépe. Andy je sledoval s vytřeštěnýma očima.

Ali nikdy neviděl, že by se bratr něčeho zalekl: Andymu bylo patnáct, on byl ten starší. Samozřejmě že se spolu často prali a připravovali tak matce těžké chvílky, ale Ali byl prostě příliš malý na to, aby se bránil. Raději chodili na ryby, vyráběli si autíčka z drátu a hráli si s nimi. Peugeoty, mercedesy, fordý, Andy se v tom vyznal. Dokonce si vyrobili jaguára, anglické auto snů, které viděli v jednom časopise. Teď se jeho velká kole-

* V době apartheidu enkláva vyhrazená černošské populaci. Často se také používá termín *domovina*.

na třásla ve světle pochodní, zahrada, kam ho vyvlekli, páchla benzínem, obři stáli kolem kanystrů a hádali se. Opodál na ulici křičeli amagodukové, venkované, kteří nechápali, co se jejich sousedům děje – necklacing, poprava náhrdelníkem.

Andy plakal, černé slzy mu tekly po ebenové kůži, červené šortky měl nasáklé strachem... Ali viděl, jak bratr zavrával, když mu na pneumatiku politou benzínem hodili zápalku.

„Vidíš, kam to vede, chlapečku? Vidíš to?“

Výkřik, nafta stékající po tvářích, zkroutená bratrova silueta, která se bortí, která měkne jako gumový vojáček, a ten odporný puch spáleniny...

Mezi skalnatými výstupky vytínali ptáci neskutečné úhlopříčky. Vrhali se kolmo k oceánu, vymýšleli, jak se zabít, a pak se jediným máchnutím křídel vraceli zpět...

Na plošině nad skálou stál Ali Neuman a díval se, jak se po obzoru sunou tankery. Nad mysem Dobré naděje svítalo, oranžová a modrá v přízraku Indického oceánu. Velryby tvořily jen jednu ze zastávek na jeho procházkách, když nemohl spát – plejtváci, kteří začátkem září připlouvali k jižnímu cípu Afriky, aby se vydováděli... Jednou viděl Ali dva takové, vymrštili se do vzduchu, pak společně zmizeli pod hladinou v dlouhém milostném objetí se zadržným dechem a nakonec se ve zpěněných vlnách vynořili zpět... Přítomnost velryb mu poskytovala trochu klidu, jako by jejich síla stoupala až k němu. Ale období lásek bylo pryč – navždycky. Mlhu nad hladinou protínalo světlo a ony se nevrátí, ani dnes ráno, ani zítra.

Velryby se před ním schovávaly.

Zmizely v ledových vodách: také ony měly ze Zulua strach...

Neuman se vymanil z objetí hlubiny, která se k němu natahovala, a dal se dolů po cestě. Mys Dobré naděje byl touhle dobou opuštěný – žádné autobusy ani čínští turisté pózující

s moudrým výrazem před slavnou cedulí. Byl tu jen vánek z Atlantiku nad holou planinou, dobře známé přízraky, které se mu za rozbřesku honily hlavou, a chuť ukázat světu, zač je toho loket. Děsivý vztek. Dokonce i paviáni v parku si drželi odstup.

Neuman prošel planinou až ke vchodu do Národního parku Stolová hora. Auto čekalo na druhé straně plotu, všední, zaprášené. Vítr z otevřeného moře ho trochu uklidnil. Nebuďte to trvat věčně. Nic netrvá věčně. Nastartoval a na nic už nemyslel.

Hlavně vydržet.

2

„*Bass! Bass!*“*

U svodidel postávali v hloučcích černoši v roztrhaných kečkách a vyčkávali, až provoz zpomalí, aby řidičům nabídli k prodeji své cetky.

Silnice N2 spojovala Kapské město s Khayelitshou, jeho největším černošským předměstím. Za Mitchell's Plain, kterou kdysi vybudovali míšenci vyhnaní z bílých zón, se rozkládala oblast dun: právě na této písčité pláni rozhodla vláda apartheidu postavit Khayelitshu, „nový domov“, modelový příklad kontrolujícího urbanismu na jihoafrický způsob: velmi daleko od centra.

Navzdory chronickému přelidnění se Josephina odmítala přestěhovat, dokonce ani na pozemky zpřístupněné v Mandelově parku na jihu předměstí, zbudovaném pro nastupující černošskou střední vrstvu – za slepeckým úsměvem a nezdolnou dobrotou Aliho matky se skrývala obávaná paličatost. Právě sem, do staré čtvrti, která tvořila původní Khayelitshu, se oba před dvaceti lety uchýlili.

* Pane! Z anglického *boss* – šéf, vedoucí.

Josephina bydlela v jednom z takzvaných *core-houses** na Lindele, ose protínající předměstí, a nijak si nestěžovala: na malém prostoru se jich tu často tísnilo pět nebo šest, byl to sotva jeden pokoj, kuchyně a malinká koupelna, kterou se teprve s postupujícím věkem uvolila rozšířit. Josephina byla svým způsobem šťastná. Měla tekoucí vodu, elektřinu a díky synovi „veškeré pohodlí, jaké si jen může sedmdesátiletá slepá bába přát“. Josephina se z Khayelitshy nehne, a její obří tělesné proporce s tím neměly nic společného.

Nakonec to Ali nechal být. Lidé potřebovali její zkušenosti (Josephina byla diplomovaná zdravotní sestra), její rady, její víru. Ve zdravotním středisku, kde pracovala jako dobrovolnice, ošetřovali nemocné, jak jen to bylo možné, a ať už Josephina tvrdila cokoli, úplně slepá nebyla: neviděla sice už přesně obličej, ale rozeznávala ještě siluety, kterým říkala „mé stíny“... Možná tím chtěla naznačit, že pozvolna opouští tento svět. S tím se Ali nemohl smířit. Byli poslední z rodiny, kdo přežil, a nikdo jiný nebude. Žádnou jinou oporu neměl. Držel se už jen svých kořenů – své matky.

Práce měl Ali nad hlavu, ale o nedělích jezdil za Josephinou. Pomáhal jí s formuláři, hladil ji po ruce a přitom jí vytýkal, že jestli bude dál od rána do večera harcovat z jednoho konce předměstí na druhý, omdlí někde vysílením a najdou ji mrtvou. Tlustá žena se smála. Mezi dvěma výbuchy smíchu tvrdila, že stárne, vážně hrůza, že bude muset brzy zavolat jeřáb, aby ji vytáhl ven, a to už se do smíchu dával i on. Chtěl jí udělat radost.

Otevřeným okénkem proudil do auta horký vítr. Neuman minul autobusový terminál v Sanlam Center a dal se po Lansdowne Street. Vlnitý plech, prkna, vyvrácené dveře, cihly,

* Domek z cihel nebo betonu, který je možno v budoucnu rozšířit.

staré železo, stavělo se tu z toho, co vyrostlo ze země, co sehnali, ukradli, vyměnili. Jednotlivé chatrče se vršily jedna na druhou a propletené antény vypadaly, jako by se pod spalujícím sluncem navzájem požíraly. Neuman jel po asfaltové silnici vedoucí do staré čtvrti v Khayelitshe.

Myslel na ženy, které matce nikdy nepřivedl ukázat, na Maiu, k níž po nedělním obědě zajede, když vtom ho z myšlenek vytrhl pohyb, který zachytil koutkem oka. Zabrzdil před prodávacem cigaret, ale ten ani neměl čas na něj promluvit – Neuman zacouval asi dvacet metrů před prázdný prostor mezi domy.

Za dvoubarevnými páskami ohraničujícími staveniště budoucí tělocvičny stáli dva mladíci a pouštěli se do malého kluka, zavšiveného vyžlete, které se sotva drželo na nohou... Neuman vzdychl – ještě má čas, než bude po mši – a zatlačil do dveří.

Kluk ležel na zemi, ti dva do něj kopali a snažili se ho odtáhnout k vyhloubeným základům. Neuman šel k nim a doufal, že se dají na útěk, ale mladíci – oba potetovaní, s šátkem na hlavě, zřejmě *tsotsiové** – do chlapce dál řezali hlava nehlava. Kluk ležel v prachu na zemi, z úst mu tekla krev a jeho vychrtlé ruce ho před ranami nemohly ochránit.

Ten starší si všiml Neumana kráčejícího přes prázdné prostranství a zvedl hlavu:

„Co chceš, co?“

„Padejte odsud.“

Zulu měl víc svalové hmoty než oba *tsotsiové* dohromady, ale ten starší schovával pod žlutým brazilským dresem zbraň.

„To ty si dej vodchod,“ sykl, „a fofrem!“

* Členové předměstských gangů.

Černošský mladík mu mířil pistolí do obličeje, byla to Beretta M92, poloautomat, jaké mají u policie.

„Kdes našel tu zbraň?“

Tsotsimu se třásla ruka. Měl skelný pohled. Nejspíš si šlehnul.

„Kdes našel tu zbraň?“ opakoval Neuman.

„Padej, povídám, nebo to do tebe našiju!“

„Jo,“ přidal se jeho parťák, „nepleť se do toho, jasný?!“

Chlapec na zemi se držel za ústa a počítal zuby.

„Jsem od policie, naval tu bouchačku, než ti dám co proto.“

Ti dva si vyměnili nenávistný pohled a několik slov v ni-gerijském nářečí *dashiki*.

„Vystřelím ti mozek z hlavy, jo!“ pohrozil ten starší.

„A zbytek života strávíš za katrem jako čubka velkejch kápů,“ pokračoval Neuman, „s tou tvoují pěknou pusinkou, to se něco napolykáš...“

Neuman se trefil do černého, mladíci vycenili zuby, dvě špinavé řady, které měly k dokonalosti daleko.

„Debile!“ vybafl vůdce a vyklidil pole.

Jeho věrný druh zmizel za ním, silně kulhal... Oba byli očividně sjetí. Neuman se obrátil k jejich oběti, ale na zemi už zbyla jen krvavá kaše. Kluk se mezitím odplazil k základům budoucí stavby: teď kvapně ustupoval, nos upatlaný od krve.

„Neboj se! Počkej!“

Při těch slovech vrhl chlapec na Neumana zděšený pohled, v sandálech z pneumatiky zakopl o hromadu sutí, vsoukal se do betonové roury a byl tentam. Neuman šel blíž a odhadoval obvod kanalizačního potrubí – otvor byl příliš úzký, dospělý člověk jeho rozměrů jím neproleze... Vedlo vůbec někam? Zavolał dovnitř, ale žádné odezvy se ze tmy nedočkal.

Napřímil se a zahnal zápach studené moči. Staveniště zelo prázdnotou, až na prašivého psa, který dole v základech očichával zahnívající kaluž. Zůstávalo jen slunce a ty kapky krve v prachu...

Černošské předměstí Khayelitsha prošlo od Mandelova nástupu k moci proměnou: kromě zavedení vody, elektřiny a vyasfaltování silnic tu spolu s administrativními budovami vyrostly cihlové domky a díky dopravní síti už bylo možné dostat se do středu města. Spousta lidí sice kritizovala politiku postupných kroků, kterou národní ikona zavedla, statisíce rodin stále žily v bídě, ale to byla cena za „jihoafrický zázrak“ – mírový nástup demokracie v zemi na pokraji chaosu...

Neuman zaparkoval před rozpukaným kouskem země, který tvořil matčinu předzahrádku. Ženy ze sousedství se vracely ze mše, patřičně hrdé na šaty v barvách své kongregace: hledal v té šustivé paradě stopu po Josephině, ale pod slunečníky nacházel jen samá mladá děvčata. Zaklepal na dveře, vešel do domu a okamžitě si na židli všiml roztržené halenky.

„Pojď dál!“ zavolala v tušení, že kroky v předsíni patří jemu. „Pojď dál, chlapče!“

Matka ležela v pokoji na rozestlané posteli, skláněla se nad ní ošetřovatelka. Josephině stékaly po čele velké kapky potu, ale při pohledu na jeho siluetu ve dveřích se usmála.

„Tady jsi...“

Vzal ji za ruku, kterou k němu natáhla, a posadil se na okraj postele.

„Co se stalo?“ zeptal se neklidně.

Matčiny oči se rozšířily, jako by byl všude.

„Co se tak tváříš,“ řekla něžně, „zlost ti nesluší.“

„Já myslel, že nevidíš... Takže?“

„Vaši matce se udělalo nevolno,“ oznámila ošetřovatelka z druhého konce postele. „Tlak má dobrý, ale nespěchejte na ni, prosím vás. Ještě je v šoku.“

Myriam byla dvacetiletá kráska z kmene Xhosa s cedrovými očima. Neuman si jí sotva všiml:

„Tak řekneš mi, co se stalo, nebo ne?“

Své elegantní šaty Josephina vyměnila za starou tuniku na doma, která se na nedělní návštěvu kostela vůbec nehodila.

„Někdo tě napadl?“

„Ále!“

Matka otráveně mávla rukou, jako by odháněla mouchu.

„Vaši matku dneska ráno přepadli,“ pokračovala Myriam, „na cestě do kostela. Útočník ji povalil na zem a vytrhl jí kabelku. Našli ji v bezvědomí na ulici...“

„Byla jsem hlavně překvapená,“ přidala napadená a poplácala syna po ruce. „Lekla jsem se, ani to moc nebolelo! Myriam se o všechno postarala...“

Ali si povzdychl. Jednou z Josephininých četných činností byla účast v pouličním výboru, který řešil rodinné problémy, rozhodoval spory a zprostředkoval styk s místními úřady. Každý věděl, že její syn je šéf kriminální policie Kapského města. Zaútočit na ni znamenalo nastavit krk tygrovi.

Josephina mezitím odpočívala na bíle povlečené posteli s nebesy – starý rozmar zulské princezny –, pobledlý černý obličej a zmožený úsměv na potem zaplavené tváři ho příliš nepřesvědčovaly.

„Ten kretén ti mohl něco zlomit,“ řekl.

„Jsem tlustá, ale něco vydržím.“

„Přírodní síla se zaměřením na omdlívání,“ dodal. „Bolí tě něco?“

„Nic... Ne, opravdu!“

Mávala rukama jako starý strom větvemi ve větru.

„Váš syn má pravdu,“ řekla Myriam, když uklízela přístroje.
„Teď byste měla raději odpočívat.“

„Ále...“

„Kolik bylo těch útočníků, jeden, nebo víc?“ zeptal se.

„Eh! Jéé... Jenom jeden, i to je až až!“

„Co ti ukradl?“

„Jenom kabelku... Taky mi roztrhl blůzu, ale to nic není, beztak byla stará!“

„Mělas pořádnou kliku!“

Za oknem se ozýval smích kluků ze sousedství, kteří okukovali policistovo auto. Myriam zatáhla závěsy a pokojík se ponořil do pološera.

„V kolik hodin se to stalo?“ pokračoval Neuman.

„Kolem osmé,“ odpověděla Josephina.

„To je na kostel trošku brzo.“

„No vlastně... šla jsem nejdřív k Sussiluovým, máme tam každý měsíc schůzi... Měla jsem u sebe peníze z pokladničky... Šedesát pět randů.“*

Krom jiného spolupracovala matka s různými spolky, společností zaměřenou na spoření, skupinou na pomoc s financováním pohřbů, s oblastním sdružením matek... Bylo toho tolik, že se v tom ztrácel. Neuman sraštil obočí – bylo už po desáté dopoledne.

„Jak to, že mi to nikdo neřekl?“

„Vaše matka o tom nechtěla ani slyšet,“ odpověděla ošetřovatelka.

„Nechtěla jsem, aby sis dělal starosti kvůli takové maličkosti,“ ospravedlňovala se Josephina.

* Přibližně 120 Kč.

„Něco tak hloupého jsem ještě neslyšel... Mluvilas o tom s místní policií?“

„Ne, ne... víš, všechno se seběhlo tak rychle. Ten člověk na mě zaútočil zezadu, vytrhl mi kabelku, mně se zatočila hlava a spadla jsem... Našel mě jeden soused. Ale útočník už byl tou dobou dávno pryč.“

„To nevysvětluje, proč tě nepřišel vyslechnout žádný policista.“

„Nehlásila jsem to.“

„No výborně!“

„Vůbec neposlouchá, co jí člověk řekne,“ potvrdila Myriam. „Vy o tom víte své, ne?“

Teď neposlouchal zase Ali.

„Můžu vědět, proč jsi to nenahlásila?“

„Podívej se na mě: jsem v pořádku!“

Josephinin smích otrásal postelí a rozhoupal její mohutné poprsí. Napadení, pád, mdloby, všechno jí to přišlo jako z jiného světa.

„Možná jsou nějací svědci,“ pokračoval Neuman. „A ty musíš na policii.“

„A jaký důkaz asi tak může stará slepá bába policii dát?! A pak, šedesát pět randů, za těch pár šupů to nestojí!“

„Tady už nejde o charitu, jde o důslednost.“

„Synku,“ řekla něžně matka. „Chlapče můj...“

Ali ji zarazil:

„Jsi sice slepá, ale to ještě neznamená, že do tebe nevidím,“ naznačil.

Jeho matka měla radary v konečcích prstů, senzorické snímače v uších a oči i vzadu. Ve čtvrti žila už víc než dvacet let, znala zdejší lidi, ulice, zákoutí. Určitě alespoň tušila, kdo ji přepadl, a její snaha zlehčit útok, jehož obětí se stala, mu napovídala, že k tomu má nějaký dobrý důvod...

„Takže?“

„Nechci na vás tlačit, pane Neumane,“ řekla ošetřovatelka, „ale vaše matka před chvílí dostala sedativa, začnou působit.“

„Uvidíme se venku,“ řekl, aby se jí zbavil.

Myriam zvedla obočí, dva dokonale tvarované oblouky, a chopila se tašky.

„Zastavím se znovu dneska večer,“ řekla Josephině. „Do té doby odpočívát, domluveno?“

„Děkuju, holčičko,“ ozvala se z postele s nebesy stará žena.

Bylo to poprvé, co se Myriam setkala s jejím milovaným synem. Štíhlá, svalnatá postava, jemné a pravidelné rysy v obličeji, vyholená hlava, elegantní pohled, temný a pronikavý, neuvěřitelně krásné rty: přesně takový, jak jí ho jeho matka vylíčila...

Ali počkal, až mladá Xhosa odejde, a pohladil svého milovaného paličáka po ruce.

„Ten útočník,“ řekl a přejížděl po linkách jejích žil, „ty ho znáš, že ano?“

Josephina zavřela oči a nepřestávala se usmívat. Chtěla lhát, ale jeho ruka v té její tak hřála...

„Znáš ho, co?“ opakoval.

Povzdychla si z hloubi postele, jako by se minulost náhle vrátila – Ali měl tytéž ruce jako jeho otec...

„Znala jsem jeho matku,“ přiznala nakonec. „Nora Mceliová... Jedna Maryina kamarádka.“

Mary byla sestřenice, která je vzala k sobě do Khayelitshy, když uprchli z bantustanu KwaZulu. Její kamarádka Nora Mceliová byla zase *sangoma*, léčitelka, která mu vyléčila příšernou angínu: Ali si vzpomněl na černošku s pohledem rozběsněného kozla, vařila mu jeden lektvar za druhým, dokud tu ohnivou kouli, která mu stravovala hrdlo, nevyrvála...

„Když Mary umřela, přestaly jsme se stýkat, ale Nora měla syna,“ pokračovala Josephina. „Byl s ní na pohřbu: Simon... Nevzpomínáš si?“

„Ne... To on, Simon, tě přepadl?“

Josephina přikývla, téměř zahanbeně.

„Jeho matka ještě pořád léčí?“

„Nevím,“ řekla. „Nora se Simonem odešli z předměstí, podle toho, co vím, je to pár měsíců. Naposledy jsem je viděla na Maryině pohřbu. Simonovi mohlo v té době být tak devět: hodný kluk, chatrné zdraví. Jednou byl u nás na středisku, ošetřovala jsem ho. Chudák, měl šelest na srdci, záchvaty astmatu... Dokonce ani Nora si nevěděla rady. Možná proto odešli pryč... Ali,“ řekla po chvíli a pevněji stiskla synovu velkou ruku, „Nora Mceliová nám pomohla, když jsme to potřebovali. Nemůžu jejího syna nahlásit na policii, chápeš? A pak, když člověk zaútočí na takovou stařenu, jako jsem já, to už musí být opravdu zoufalý, ne?“

„Nebo úplně zbabělý,“ procedil mezi zuby.

Josephina si pro každého vždycky našla nějakou omluvu. To její modlení ji připraví o rozum.

„Jsem si jistá, že si na mě Simon už nepamatuje,“ řekla neohroženě.

„To bych se divil.“

V bílých šatech s volány, se svou hmotností a slepeckou holí byla Josephina nenápadná asi jako polární záře. Na nočním stolku viděl její tretky, fotografie, na nichž byl on, který neměl nikoho jiného než ji, dýmající pohřebišť ohraničující jejich svět.

„Simon byl sám, když tě napadl?“

„Ano.“

„Je v nějakém gangu?“

„Tak mi to lidi řekli.“